

**"KERRAN MUISTETAAN NIITÄ, JOTKA KIRJOITTIVAT
HISTORIAA VERELLÄÄN"**
POLIITTINEN IDEOLOGISUUS ELVI SINERVON
RUNOKOKOELMASSA *PILVET*

Eetu Saarinen
Kandidaatintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja
kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Eetu Saarinen	
Työn nimi "Kerran muistetaan niitä, jotka kirjoittivat historiaa verellään" Poliittinen ideologisuus Elvi Sinervon runokokoelmassa <i>Pilvet</i>	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 25
Tiivistelmä <p>Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan Elvi Sinervon <i>Pilvet</i>-runokokoelman poliittista ideologisuutta ja sen runoissa ilmenevää historiallisen ja yhteiskunnallisen kontekstin kommentointia. Työläiskirjailijana tunnettu Sinervo kirjoitti <i>Pilvet</i> ollessaan poliittisena vankina jatkosodan aikana. Kontekstualisoivan lähiluvun avulla analysoidaan tarkemmin viittä kokoelman runoa, joiden kautta pyritään muodostamaan kokonaiskuva teoksen ideologisuudesta ja poliittisista kannanotoista.</p> <p>Tutkielma voidaan sijoittaa kuuluvaksi sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen piiriin, sillä siinä tarkastellaan runoutta yhteiskunnallis-poliittisessa viitekehyksessä. Lähtökohta analyysissa on kontekstuaalisuutta korostava: runoista tehdyt havainnot pyritään asettamaan niiden julkaisuajankohdan historialliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, mutta toisaalta huomioidaan myös kontekstien muuttuminen osana niitä ympäröivää todellisuutta. Keskeisiä käsitteitä tutkielmassa ovat ideologia, poliittisuus sekä kontekstuaalisuus, ja keskeisinä lähteinä hyödynnetään niin kirjallisuuden- kuin kulttuurintutkimuksen yhteiskunnallisuuden huomioivia teorioita.</p> <p>Tutkielmassa osoitetaan, että <i>Pilvet</i>-runokokoelman poliittinen ideologisuus on tulkittavissa vahvan vasemmistolaiseksi, jopa kommunistiseksi. Runokielen avulla kokoelmassa luodaan todellisuutta, jossa Neuvostoliitto on nostettu maailman vapauttavaksi sankarivoimaksi, kun taas virallinen Suomi asemituu pahuutta edustavaksi vastapuoleksi. Johtopäätöksenä esitetään, että runouden keinojen avulla voidaan vahvistaa antiteettistä jakoa eri ideologioiden välillä.</p>	
Asiasanat ideologia, poliittisuus, sosiologinen kirjallisuudentutkimus, kontekstuaalisuus, konteksti, lyriikka, työläiskirjallisuus, Elvi Sinervo	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TEORIATAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET.....	4
	2.1 Sosiologinen kirjallisuudentutkimus.....	4
	2.2 Ideologia ja poliittisuus	5
	2.3 Kontekstuaalisuus osana tulkintaa	7
3	KIRJAILIJA POLIITTISENA VANKINA.....	9
4	RUNOJEN IDEOLOGIA JA POLIITTISET KANNANOTOT	11
	4.1 "Piiritetyssä kaupungissa"	12
	4.2 "Sankari"	14
	4.3 "Natalia"	16
	4.4 "Elokuu"	18
	4.5 "Maailman aamu"	20
5	PÄÄTÄNTÖ - RUNOUS IDEOLOGIAN ILMENTÄJÄNÄ.....	22
	LÄHTEET.....	24

1 JOHDANTO

Taide ei ole politiikkaa eikä politiikka taidetta, mutta politiikasta kirjoittaminen voi olla taidetta. Sillä kuten rakkaus on elämää, voi poliittinen taistelukin olla elämää.
(Sinervo 2021, 209.)

Konfliktin tai kriisin keskellä voi taiteella ja kulttuurilla olla parhaimmillaan merkittävä rooli niin yksilön kuin ryhmänkin selviytymisessä. Taide ja kulttuuri voivat tarjota pakopaikan vallitsevasta todellisuudesta, ne voivat olla keino purkaa tuntojaan ja toisaalta ne voivat olla väline osallistua taisteluun ja valaa uskoa omilleen. Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen Elvi Sinervon (1912–1986) *Pilvet*-runokokoelmaa (1944, Tammi), jossa yhdistyvät henkilökohtaiset ja kollektiiviset kriisit: vankeus ja sota-aika. Sosiologiseen kirjallisuudentutkimuksen kentälle sijoittuvassa tutkielmassani tarkoitukseni on tarkastella teoksen runojen luomia ideologisia merkityksiä, jotka voidaan tulkita poliittisina kannanottoina. Lähestymistapani teoksen tulkintaan on vahvan kontekstuaalinen: peilaan runokokoelmaa ja sen ilmentämää ideologisuutta julkaisuaikajankohdan yhteiskunnalliseen tilanteeseen, jonka näen oleellisena osana teoksen tulkintaa.

Elvi Sinervoa on pidetty yleisesti poliittisena kirjailijana, joka antoi omaksumansa kommunistisen ideologian myös näkyä teostensa sivuilla (esim. Kalemaa 1989, 7–8). Sinervo kirjoitti *Pilvet* istuessaan poliittisessa vankeudessa jatkosodan aikana 1941–1944, mutta se julkaistiin vasta Neuvostoliiton kanssa solmitun rauhansopimuksen jälkeen vuonna 1944. Tästä syystä kokoelman ideologisuuden ja yhteiskunnallisten kannanottojen tutkimisesta tekee mielekästä myös se, että kyseistä ajankohtaa voidaan pitää eräänlaisena murrosvaiheena eri poliittis-yhteiskunnallisten aatesuuntien välisessä taistelussa: avoimen vasemmistolainen ideologia kirjallisuudessa oli vielä sotavuosina ankarasti sensuroitu, mutta sodan jälkeen asetelma kääntyi lähes päinvastaiseksi (Palmgren 1984, 12–13). Myös Elvi Sinervon oma poliittinen maailmankatsomus muuttui vankilavuosien aikana, joten *Pilvoista* voidaan etsiä myös merkkejä kirjailijan itsensä kokemasta murroksesta¹ (Tornioja-Latola 2017, 271).

Tutkielmani hypoteesina on, että Sinervo käyttää *Pilvoissa* runouden keinoja poliittisen kantaaottavuuden ilmaisemiseen sekä ideologian esiintuomiseen. Tästä syystä en kysy, *onko* aineistossa poliittista ideologisuutta, vaan kysyn, *miten* ja *miksi* poliittinen ideologisuus näkyy runokokoelmassa ja miten sillä asemoidutaan ympäröivään yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Tässä yhteydessä todettakoon, että runouden

¹ Elvi Sinervosta ja yhteiskunnallisesta kontekstista ks. tutkielman luku 3.

keinoista puhuttaessa liikutaan hyvin laajalla alueella, joka voi käsittää niin rytmillisiä, typografisia kuin sana-aineksellisiä elementtejä, mutta tässä tutkielmassa runouden keinojen tarkastelussa keskityn runoutta erittelevän poetiikan sijaan ennen kaikkea tulkitsemaan runojen muodostamaa ideologista kokonaismerkitystä, jonka runon palaset rakentavat. Tutkimusmetodinani toimii kontekstualisoiva lähiluku: analyysissäni pyrin asettamaan runoteksteistä tekemäni havainnot niiden julkaisuajankohdan poliittiseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Analysoin aineistoa seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- 1) Millä tavoin teoksessa käytetyt runouden keinot ilmentävät poliittista ideologisuutta?
- 2) Miten teoksessa otetaan kantaa julkaisuajankohtansa poliittiseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen?

Vaikka Elvi Sinervo on ollut yksi tunnetuimpia työläiskirjailijoitamme, ei hänen runoteoksiaan ole tähän mennessä tutkimuksissa juurikaan käsitelty. Aulikki Naaranlahti on pro-gradu -tutkielmassaan *Sosialistisen realismin piirteitä Elvi Sinervon kaunokirjallisessa tuotannossa* (1983) tarkastellut kyseisen tyyliuunnan piirteitä Sinervon tuotannossa myös *Pilvien* osalta, minkä lisäksi Aino Moisio on pro-gradu -tutkielmassaan *Ideologia ja maailmankuva Elvi Sinervon romaanissa Palavankylän seppä* (1993) tutkinut kyseisen romaanin sisältämää ideologisuutta. Sinervon henkilökuvaa on käsitelty laajemmin elämäkerroissa (ks. Kalemaa 1989 & Torninoja-Latola 2017) ja työläiskirjallisuutta tai kiilalaisia vaikuttajia² käsittelevissä teoksissa (esim. Palmgren 1984 & Sallamaa 1994), joissa sivutaan myös hänen lyriikkaansa, mutta käsittely on lähinnä biografista menemättä syvemmälle itse runouden analyysiin. Tässä kohtaa näenkin selkeän tutkimuksellisen aukon, sillä vaikka Sinervon kenties tunnetuimmat teokset ovat proosaa, on aineistonani oleva *Pilvet*-runokokoelma ainutlaatuisuudessaan ehdottomasti tutkimuksen arvoinen. Aiemmat opinnäytteet Sinervon tuotannosta ovat lähes poikkeuksetta vuosikymmenten takaa; tutkimusta runouden suoranaisestä poliittisuudesta ja ideologisuudesta on tehty viime vuosina ylipäätään melko niukasti. Lähellä omaa aiheitani olevana voidaan mainita esimerkiksi Riikka Ylitalon (2015) väitöskirja *Kanoninen kumous: Pentti Saarikosken 1960-luvun lyriikan poliittinen runousoppi*, jossa tutkitaan runoteosten ideologisuutta huomioiden myös niiden historiallis-yhteiskunnallista taustaa. Toisaalta kuten Ylitalo (mts. 16) huomauttaa, on suomalaisessa kirjallisuustieteessä runoutta tutkittu runsaasti viime vuosina esimerkiksi sukupuolen, etnisyyden ja ekokritiikin näkökulmista, jotka kaikki voidaan ymmärtää myös poliittisena

² Kiila on vasemmistolaisista aatemaaailma tunnustavien taiteilijoiden ryhmittymä, jonka tunnettu jäsen myös Elvi Sinervo oli. Lisää Elvi Sinervon yhteydestä Kiilaan ks. tutkielman luku 3.

kirjallisuudentutkimuksena. Näin ajateltuna yhteiskunnallisesti suuntautunut kirjallisuudentutkimus elää uutta renessanssia, mutta kenties politiikan ja ideologian kaltaiset käsitteet ovat jääneet tutkimuksessa tuoreempien tulokkaiden jalkoihin.

Tutkielmani taustalla on ajatus, että runoutta voidaan paitsi tarkastella puhtaana taiteellisena teoksena, mutta se voidaan nähdä myös välineenä jonkin aatteen tai tavoitteen esiintuomisessa ja edistämisessä. Runoudella, kuten muullakin kaunokirjallisuudella, voidaan pyrkiä vaikuttamaan lukijan arvoihin ja asenteisiin. Tämä voi tapahtua joko tietoisesti tai tiedostamatta, mutta nähdäkseni juuri runouden poliittisuus on mielenkiintoinen tutkimuskohde lyriikkaan usein liitetyn taiteellisuuden, vaikeatulkintaisuuden ja herkkyyden vuoksi. Poliittiset ristiriidat ja sodat ovat valitettavasti myös nykyaikaa koskettavia teemoja, joten runouden tutkiminen ideologisena välineenä on myös ajankohtaista.

2 TEORIATAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkielmani viitekehyksenä toimivaa sosiologista kirjallisuudentutkimusta. Tämän jälkeen pyrin määrittelemään tutkimukseni kannalta keskeisimmät käsitteet ja perustelemaan niiden käytön tutkielmassani.

2.1 Sosiologinen kirjallisuudentutkimus

Kuten edeltävässä luvussa totesin, tutkielmani voidaan sijoittaa kuuluvan osaksi *sosiologista kirjallisuudentutkimusta*, joka voidaan määritellä pyrkimykseksi analysoida ja tulkita kirjallista teosta yhteisökeskeisestä näkökulmasta käsin (Niemi 1991, 10). Sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen rinnalla on käytetty usein lähes synonyymisesti kirjallisuussosiologian käsitettä, mutta jälkimmäisen keskittyessä lähinnä kirjallisuusinstituution tarkasteluun on ensin mainittu yleensä teoskeskeisempää (Hosiaisuusluoma 2016, 862–863). Vaikka sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen voi katsoa olevan laveahko sateenvarjomainen kattokäsite teoksen tarkastelulle sitä ympäröivän yhteiskunnan kautta, on se samalla luonnollinen viitekehys tutkielmassani, sillä tarkoitukseni on tutkia teoksen ideologisuutta sekä julkaisuajankohdan poliittisen ja yhteiskunnallisen ilmapiirin yhteyttä kokoelman runoihin. Kirjallisuuden ja yhteiskunnan välisten suhteiden tarkastelu on usein jopa samastettu marxilaiseen kirjallisuudentutkimukseen, mutta on syytä muistaa, että todellisuudessa sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen kenttä on huomattavasti tätä laajempi (Kunnas 1983, 170). Tässäkin tutkielmassa marxilaisiksi miellettyjen teoreetikoiden ajatuksilla on kiistatta osuutensa, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että se edustaisi nimenomaisesti marxilaista kirjallisuudentutkimusta; näen tässä tapauksessa kirjallisen teoksen tarkastelun yhteiskunnan kautta yksinkertaisesti vain tarjoavan hyvät edellytykset sen kokonaisvaltaisempaan tulkintaan.

Joissakin muodollisiin kysymyksiin painottuneissa kirjallisuudentutkimuksen teoriasuuntauksissa on menneinä vuosikymmeninä pyritty, joko tiedostetusti tai tiedostamatta, häivyttämään kirjallisuuden ja sitä ympäröivän todellisuuden yhteys. Tällöin väistämättä myös kirjallisuus poliittisena ja ideologisena ilmiönä katoaa jättäen jäljelle vain autonomisen tekstin, jota voidaan yrittää analysoida irrallaan sen konteksteista. Kirjallisuudentutkimuksessa ei kuitenkaan voida tyystin sivuuttaa sitä maailmaa, joka luo kirjallisuuteen ja muuhun taiteeseen merkityksiä ympäröivästä yhteiskunnasta (Niemi 1991, 171). Vanha paradigma ”puhtaasta” kirjallisuustieteestä, jossa tekstit on dekontekstualisoitu ja merkitys rajattu vain tekstiin itseensä, onkin joutunut yhä enemmän puolustuskannalle teoreettisesti, mutta on yhä

institutionaalisesti säilyttänyt vahvan asemansa (Lehtonen 1998, 46–47). On tietysti muistettava, että erilaiset lähestymistavat palvelevat eri tarkoituksia ja ovat kaikki eri konteksteista riippuen tarpeellisia, mutta tällaisessa lähestymistavassa on nähdäkseni vaarana, että jotain tulkinnan kannalta olennaista jätetään huomioimatta. Kuten Terry Eagleton (1997, 239–240) on todennut, ”puhdasta” kirjallisuusteoriaa ei ole de facto olemassa, vaan epäpoliittiseksi miellettyjen teorioiden poliittisuus ja ideologisuus piilee juuri niiden julistamisessa irrallisiksi politiikasta ja ideologioista. Tätä ajatusta mukailen, en näe poliittisena valintana sitä, että analysoin *Pilvet*-runokokoelmaa nimenomaan poliittis-ideologisista lähtökohdista käsin, vaan sitä olisi pikemminkin se, että tämänkaltaiset seikat sysättäisiin syrjään lähdetessä tulkitsemaan avoimen sosialistisen kirjailijan tuotantoa ja keskityttäisiin vain esimerkiksi muodollisiin kysymyksiin.

2.2 Ideologia ja poliittisuus

Kirjallisuuden voidaan ajatella olevan osa sitä ympäröivää ideologista todellisuutta ja sisältönsä kautta myös heijastavan tätä ideologista ympäristöä, jonka osa se on (Medvedev 2007 [1928], 56). Tästä syystä keskeinen käsite tutkielmassani onkin *ideologia*, joka samalla on runsaasti erilaisia variaatioita jopa samoilla tieteenaloilla omaavana haastava määritellä tyhjentävästi³. Kuvaavaa on, että Terry Eagleton (2007, 1–2) on listannut käsitteelle kaikkiaan kuusitoista erilaista merkitystä samalla muistuttaen, ettei kukaan ole pystynyt määrittelemään ideologiaa tyhjentävästi. Kirjallisuudentutkimuksessa ideologian voidaan katsoa olevan käyttökelpoinen ja toimiva käsite, joka on kuitenkin ”kuollut” sen jähmettyessä marxilaisen dogmatismen käsitteeksi merkitsemään vain väärää tietoisuutta. Ideologia tulisikin herättää uudelleen henkiin tutkimuksellisenä käsitteenä. (Turunen 2011, 334.) Tähän elvytystyöhön kannan oman panokseni tässä tutkielmassa käyttäen ideologiaa runouden tarkastelemisen ohjaavana käsitteenä.

Yleisellä tasolla ideologiaa on usein voitu käyttää melko neutraalina käsitteenä kuvaamaan jonkin ryhmän uskomusjärjestelmää, jolloin kysymykset ideologian totuudellisuudesta on sivuutettu, ja siihen on saatettu liittää jopa positiivisia mielleyhtymiä sikäli, kun se on palvellut oikeaksi katsottua tavoitetta. Neutraalin tai hyväksyvän tulkinnan ohella ideologiaan on aina suhtauduttu myös kriittisesti, jolloin se on nähty enemmän tai vähemmän doktrinäärisenä ilmiönä. (Williams 1988, 85–86.) Oman kokemukseni mukaan arkiajattelussa ideologiaan liittyvät konnotaatiot lienevät lähinnä ajatuksia poliittista aatejärjestelmistä tai tavoitteista, jotka ajavat

³ Ideologian käsitteen synnystä ja sen eri merkityksistä tarkemmin ks. esim. Turunen 2011, 298–307.

tekemään valintoja tietyistä lähtökohdista jopa joskus sokeutuen oman ideologian oikeellisuudesta. Nähdäkseni jonkin asian luonnehtiminen ideologiseksi saattaa usein sisältää negatiivisen kaiun, mikä voi kenties kertoa käsitteen monitulkintaisuudesta tai sen väärää tietoisuutta tarkoittavasta marxilaisesta tulkinnasta. Juuri negatiivissävytteinen väärä tietoisuus on se määritelmä, johon ideologia pitkään yhdistettiin ja johon sitä tutkimuksissaan käyttäneet marxilaiset teoreetikot yhdistivät sen. Marxilainen kirjallisuusteoreetikko Raymond Williams (mts. 70) on esittänyt ideologialle kolmea vaihtoehtoista määritelmää, joiden mukaan ideologia on marxilaisessa kirjallisuudentutkimuksessa käsitetty, mutta jotka ovat nähdäkseni ytimekkään relevantteja yli koulukuntarajojen:

- i. tietylle ryhmälle tai luokalle ominainen uskomusjärjestelmä
- ii. väärän tietoisuuden harhaanjohtava uskomusjärjestelmä
- iii. merkitysten ja aatteiden tuottamisen yleinen prosessi.

Tässä tutkielmassa nojaan Williamsin tarjoamaan luonnehdintaan ideologiasta tietylle luokalle tai ryhmälle ominaisena uskomusjärjestelmänä, joka Elvi Sinervon tapauksessa on sosialismin aatteen jakavat ihmiset yli kansallisten rajojen, luokkanäkökulmasta katsoen siis proletariaatti. Laajennan tätä määritelmää vielä tukeutuen kulttuurintutkija Stuart Hallin (1992, 268) esittämään ajatukseen ideologiasta "ajattelun viitekehyksenä" ja "representaatiojärjestelmänä", jonka avulla ymmärrämme maailman ja viestimme siitä muille. Hallin määritelmän voidaan katsoa olevan lähellä myös Williamsin luonnehdintaa ideologiasta uskomusjärjestelmänä, ja tätä Hallin ytimekästä määritelmää pidän relevanttina myös oman tutkimuskohteeni kannalta. Toisin sanoen, tässä tapauksessa tutkimaani ideologisuutta voidaan siis pitää Sinervon teoksissaan ilmentämän ajattelun viitekehyksenä, jolla teoksessa rakennetaan todellisuutta ja viestitään siitä muille kirjallisuuden avulla. Nähdäkseni liian ahtaan ja toimimattoman määritelmän ideologiasta vain vääränä tietoisuutena siirrän liikaa rajoittavana tässä tapauksessa syrjään, mutta pyrin analyysissäni kuitenkin ottamaan huomioon runojen ideologisuuden mahdollisesti luoman illusorisen todellisuuden, joka voi myös olla totuudenvastaista.

Toinen tutkielmani keskeinen ja ideologisuuteen läheisesti liittyvä käsite on *politiikka*, joka oppikirjoissa usein esitellään optimistisesti "yhteisten asioiden hoitamisena" tai toisaalta kansanomaisissa arkikeskusteluissa likaisena pelinä, jossa kähmitään erilaisia etuja omalle viiteryhmälle (Paloheimo & Wiberg 2005, 15). Molemmat näistä kärjistyksistä pitävät luultavasti paikkansa, mutta yksinkertaisemmin politiikka voidaan määritellä Max Weberin (2009 [1919], 71) mukaan olevan pyrkimystä osuuteen vallasta tai vaikuttamista sen jakautumiseen. Tässä tutkielmassa nojaan Weberin määritelmään politiikasta analysoidessani *Pilvet*-runokokoelmaa, jolloin tulkitsen poliittisiksi mielleltävät runouden keinot pyrkimykseksi vaikuttaa

valtasuhteiden jakautumiseen niiden avulla. Sinervon tunnustaman ideologian perusteella tällä valtasuhteiden jakautumisella tarkoitan pyrkimystä kohti sosialistista tai kommunistista yhteiskuntaa: miellän siis ideologian aatejärjestelmäksi, jota poliittisuudella pyritään edistämään ja nostamaan hallitsevaksi.

2.3 Kontekstuaalisuus osana tulkintaa

Kuten edellä totesin, pidän kontekstuaalisuutta oleellisena osana analyysiani ja *Pilvien* mielekästä tulkintaa. Tästä syystä käsitteiden määrittely lienee tässäkin kohtaa tarpeellista, mutta samoin kuin ideologian tapauksessa, on myös kontekstin ja siitä johdetun kontekstuaalisuuden määrittelyssä lukuisia suuntia, joihin kurkottaa. Kontekstin käsitettä sekä kontekstualismia useissa yhteyksissä käsitellyt ja tutkinut Urpo Kovala (2000, 80–82) on todennut kontekstualismin olevan eräs kirjallisuudentutkimuksen keskeisimpiä ongelmia ja kontekstin käsitteen monitulkintaisuuden aiheuttavan toistuvia sekaannuksia. Perinteisesti ja ytimekkäästi *konteksti* on voitu määritellä yhteydeksi, johon teksti voidaan asettaa ja josta käsin sitä voidaan yrittää ymmärtää (TTP 2022). Laajemmin ajateltuna kontekstit voidaan mieltää elementteinä, jotka määrittävät sen, kuinka tekstien kantamat monet merkitysmahdollisuudet toteutuvat. Tällaisia elementtejä voivat olla esimerkiksi genret, intertekstit ja diskurssit. (Lehtonen 1998, 66.) Kirjallisuudentutkija Pertti Karkama (1998, 79) on kuvannut kontekstia ennen kaikkea *dialogiseksi prosessiksi*, joka koostuu kirjallisuudesta ja muista ”vuoropuheluun” osallistuvista osapuolista, ja jotka yhdessä muodostavat kontekstin. Kirjallisen teoksen merkitys syntyy tässä dialogisessa prosessissa, mutta se muuttuu myös jatkuvasti ajan myötä osallistuessaan uusien aikakausien kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin dialogeihin (mp.). Konteksti voidaan siis ymmärtää elävänä ja muuttuvana prosessina, joka luo kirjallisuudelle tiettyjä merkityksiä, jotka myös elävät ja muuttuvat osana yhteiskunnallista dialogia. Tässä tapauksessa miellän *Pilvien* julkaisuajankohdan yhteiskunnallisen tilanteen ja sen näkymisen teoksessa hallitsevimaksi osaksi tuota prosessia, mutta tiedostan myös runokokoelman saavan aina uusia merkityksiä sen ollessa osa tuota dialogia.

Runoudessa sidokset niin ilmestymisajankohdan kuin lukuhetkenkin historialliseen ja kulttuuriseen tilanteeseen ovat olennainen osa merkityksen muodostumisessa: runon syntyprosessi ja myöhemmin tapahtuva tulkinta ovat aina riippuvaisia merkityksenannon hetkellä vallitsevista kontekstuaalisista ehdoista (Lehikoinen 2010, 234). Vaikka jotkut kontekstit ovat itsessään aina samoja ja muuttumattomia, kuten julkaisuajankohdan historiallinen ja yhteiskunnallinen tausta, voi toisten kontekstien kautta tarkasteltaessa tekstin merkitys muuttua. Esimerkiksi tämän tutkielman kirjoittamisen aikaan Euroopassa on meneillään Venäjän Ukrainaa vastaan

kohdistama hyökkäyssota, jonka myötä voimme lukea Sinervon "Natalia"-runoa antaen sille uudenlaisiakin merkityksiä, kun liitämme sen osaksi tämänhetkistä yhteiskunnallista dialogia.

Tutkielmani perustana oleva *kontekstualismi* merkitsee tapaa tarkastella esimerkiksi kirjallista teosta korostaen merkityksen perustavanlaatuisuutta kontekstuaalisuutta ja toisaalta tekstin sekä kontekstin erottelun keinotekoisuutta (Kovala 1998, 89). Kontekstualismi voidaan karkeasti jakaa kahteen eri koulukuntaan: Erityisesti uuskritiikoiden keskuudessa on korostunut ajattelutapa, jossa tekstinsisäiset kontekstit ovat tulkinnan kannalta olennaisimpia ja riittäviä. Toinen, ja kenties yleisempi, käsitys on mieltää kontekstualismi yhteiskunnallis-poliittisena suuntauksena, jolloin esimerkiksi poliittiset ja aineelliset suhteet korostuvat tulkittaessa tekstiä laajemmassa kulttuurisessa kontekstissa. (Hosiaislouma 2016, 474–475.) Tässä tutkielmassa nojaudun vahvasti tähän jälkimmäisenä mainittuun käsitykseen, sillä Sinervon runotekstin nivoutuminen nimenomaan sitä ympäröivään maailmaan on keskeinen tutkimuksellinen kohteeni.

3 KIRJAILIJA POLIITTISENA VANKINA

Elvi Sinervo tunnetaan paitsi kirjailijana, myös poliittisena vaikuttajana ja taiteilijayhdistys Kiilan aktiivina. Suomen 1930-luvun poliittinen jakautuneisuus oikeistoradikalismiin ja kommunismiin välillä heijastui myös kulttuurimaailmaan: vuonna 1936 järjestäytyi ensimmäisen kerran vasemmistolainen kirjallisuus- ja kulttuurijärjestö Kiila⁴, jonka toiminnassa Elvi Sinervo oli alusta alkaen mukana aktiivisesti. Kiilan maailmankuvaa ja estetiikkaa tutkinut Kari Sallamaa (1994, 288) on todennut ”Kiilan olleen kolminkertaisessa marginaalissa”, mikä käsitti niin taiteilijoiden osallisuuden yhteiskunnassa, kirjallisen hegemonian ulkopuolisuuden sekä myös oppositioaseman jopa vasemmistolaisissa piireissä. Kiilan voi siis sanoa profiloituneen vahvaksi vastapainoksi tuon ajan kulttuurikentän hegemoniselle oikeistolaisuudelle, mutta myös maltillisemmalle vasemmistolaisuudelle. Sinervo on itse jälkikäteen todennut sotia edeltäneen 1930-luvun olleen hänen kaltaisilleen ”sosialistisille kirjailijoille” raskasta aikaa tukahdutetun työväenliikkeen ja yhteiskunnan fasismisympatioiden puristuksessa (Sinervo 2021, 207).

Pelkkä kiilalaisuus ei kuitenkaan tehnyt Sinervosta vaarallista henkilöä välirauhan poliittisesti kiristyneessä ilmapiirissä. Sen sijaan Suomessa koettiin uhkaavana välirauhan aikana perustetun Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuran (myöh. SNS) toiminta, koska seura kannatti avoimesti esimerkiksi Neuvostoliiton suorittamia miehitystoimia Baltiassa eikä salaillut sympatioitaan idän kommunistihallintoa kohtaan (Hentilä 2009, 193). Sinervo oli profiloitunut pasifistina, mutta tästä huolimatta oli ollut mukana SNS:n toiminnassa näkyvästi, mikä oli syynä hänen vangitsemiseensa jatkosodan alettua kesällä 1941 valtiopetoksen valmistelusta lukuisten muiden seuran jäsenten tavoin (Kalemaa 189, 121). Elvi Sinervo itse piti hänelle langetettua tuomiota väärytenä ja koki joutuneensa tuomituksi täysin syyttömänä (Tornioja-Latola 2011, 63). Tämä henkilökohtainen kokemus väärästä tuomiosta on havaittavissa myös *Pilvien* runoissa, joita käsitellään lisää seuraavassa luvussa.

Vuonna 1942 Sinervo siirrettiin Hämeenlinnan naisvankilaan, jossa hän muodosti muiden poliittisten vankien kanssa kiinteän vasemmistokollektiivin, joka harjoitti salaa kirjoittamista ja kommunistista opintopiiriä. Sinervolla tämä osallisuus Hertta Kuusisen johtamassa vankikollektiivissa oli sikäli merkittävä, että tuona aikana hän siirtyi sosiaalidemokraattisesta aatemaailmasta kommunistiksi. (Sallamaa 1994, 187.) *Pilvien* myöhempiin painoksiin (esim. 2021) lisätty runo ”Lähtöpäivänä” voidaan

⁴ Kiilan toiminnasta lisää ks. esim. Rinne 2006.

tulkita kuvaukseksi tuosta uskonnollista valaistumista muistuttavasta prosessista, jonka seurauksena vankilaan astellut sosiaalidemokraatti tulee ulos tulipunaisena kommunistina:

Ei ollut helppoa tulla yhdeksi teistä.
 En nähnyt avattua syyliä: tule sellaisena kuin olet.
 Monet silmät katsoivat minuun: mikä sinä olet
 ja tahdotko todella
 samaa kuin me?
 (--)
 Mutta eräänä päivänä vastasin:
 tahdon samaa kuin te.
 Sanoin sen koppini seinille, huusin sen pilville
 aamuyön taivaalla.
 Teille en puhunut mitään. Silmänne sanoivat
 minulle:
 tahdot samaa kuin me.”

(Sinervo 2021, 90–91.)

Sinervo kirjoitti *Pilvet* siis yhteiskunnallisesti hyvin epävakaina aikana, jolloin virallinen Suomi kävi revanssihenkestä sotaa Neuvostoliittoa vastaan ja vaarallisiksi tulkitut poliittiset mielipiteet saattoivat olla peruste vankilatuomioon. Tilanne kuitenkin muuttui radikaalisti toisen maailmansodan päättyttyä, kun poliittiset voimasuhteet kääntyivät pääläelleen: aineellisen jälleenrakennuksen lisäksi tapahtui myös henkinen muutos, kun 1920- ja 1930-luvuilla hallinneet oikeistolais-nationalistiset aatteet väistyivät uusien tieltä ja kommunistit otettiin yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi (Rinne 2006, 134). Tällöin myös vankilassa salaa kirjoitetusta *Pilvistä* tuli painokelpoista kirjallisuutta.

4 RUNOJEN IDEOLOGIA JA POLIITTISET KANNANOTOT

Tässä luvussa analysoin *Pilvien* ideologisuutta ja sen ilmestymisajankohdan yhteiskunnalliseen dialogiin osallistumista omissa alaluvuissaan, mutta ensin luon lyhyen yleiskatsauksen teokseen kokonaisuutena. *Pilvet* on jaettu kymmeneen osastoon, jotka muodostavat kronologista etenemistä muistuttavan kaaren, josta voidaan havaita niin runon puhujan suhtautuminen vankilassa vietettyyn aikaan kuin myös maailmansodan etenemiseen ja siinä tapahtuviin voimasuhteiden muutoksiin. Alun synkkyyden ja maailmantuskan jälkeen runojen sävy muuttuu edeten kohti lopun riemua ja voitonvarmuutta. Kokoelman osastoissa toistuvaa on lähes aina vankilaan sijoittuva miljöö ja usein myös omasta mielestään väärin perustein langetettua tuomiota kärsivän puhujan tuska. Toistuvana teemana läpi kokoelman on saman aatemaailman jakavien ihmisten solidaarisuus ja toveruus. Esimerkiksi runossa "Odotus" puhuja kokee turhautumista omaan toimeentuloonsa samalla, kun aatetoverit kaatuvat sodassa menestyvän Saksan alle: "Jugoslavian vuorilla / kirposi ase veljemme kädestä / meidän kätemme lepäävät jouten. / Vehnäpeltoon Ukrainassa / valui partisaanitytön veri". Toveruus ylittää siis fyysiset etäisyydet yhdistäen saman ideologian jakavat ihmiset.

Vaikka runon puhuja ja kirjailija ovat nykyään yleisesti tiedostettu toisistaan erillisiksi subjekteiksi, on kokoelman runoissa havaittavissa yhtäläisyyksiä Sinervon persoonan ja runon puhujan välillä, kuten esimerkiksi *Pilvien* avauksena toimiva runo "Pilvet" osoittaa: "Elin, rakastin, / ja kolmikymmenvuotiaana / minut puettiin vanginpukuun". Analyysissäni käsittelen runojen puhujia erillisinä tekijästä, mutta nämä yhtäläisyydet on syytä tiedostaa. Mielenkiintoisena yksityiskohtana kokoelmasta voidaan mainita sen ulkoasuun liittyvät seikat: Sinervon alkuperäinen teos oli kirjoitettu vankilassa salaa WC-paperille ja sai kansikseen kankaisen vankilan raitapuvun (Sallamaa 1994, 187). Sinervoon lähtemättömän jäljen jättänyt vankilakokemus ja yhteenkuuluvuus aatetovereiden kanssa on havaittavissa myös kokoelman vuoden 1944 painoksen alkulauseessa: "Vankitovereilleni omistan nämä runot".

Yksityiskohtaisempi analyysini koostuu viidestä kokoelman runosta: "Piiritetyssä kaupungissa", "Sankari", "Natalia", "Elokuu" sekä "Maailman aamu". Valitsemani runot on poimittu kokoelman eri osastoista, jotta saisin analyysiini tarpeeksi kattavan otannan teoksen kokonaistunnelmasta ja toisaalta säilyttääkseni runokokoelman kronologisen kaaren. Nämä runot valikoituivat analyysiini myös siksi, että niissä voidaan tulkita olevan ideologista sisältöä ja ympäröivän todellisuuden

kommentointia. Analyysissani tulkitseen aineistoa kontekstuaalisesti ja peilaan analysoimiani runotekstejä niiden julkaisuajankohdan yhteiskunnalliseen taustaan, mutta koska ymmärrän kontekstin dialogisena prosessina, liitän runotekstien luomia merkityksiä myös nykyhetken kontekstiin. Vaikka aineistonani toimii *Pilvoien* alkuperäinen vuoden 1944 painos, hyödynnän analyysissani myös kokoelman myöhempään vuoden 2021 painokseen liittyviä peritekstejä⁵, kun koen niillä olevan merkitystä analysoimieni runojen tulkinnan kannalta.

4.1 ”Piiritetyssä kaupungissa”

Täynnä tuskaa on pimeys ympärillä,
 ruhjottu veljeni käsi,
 veriin lyöty hänen vaitelias suunsa.
 Kauhea on sisareni lakkaamaton nauru
 – he ovat tehneet hänestä mielipuolen –
 mutta hänen silmänsä huutavat
 aina vain samaa:
 E n t i e d ä m i t ä ä n !

En tunne veljeni ja sisareni nimiä,
 en voi kuiskata niitä pimeyteen.
 Mutta kivusta kasvaa sanaton rakkaus
 ihmisestä ihmiseen.
 Omaa nimeäni en muista,
 vai annoinko sen pois
 kauan sitten?

Kerran on vapaa tuuli
 kantava sen takasin,
 unohdetun nimeni,
 veljeni ja sisareni nimet.
 Kerran muistetaan niitä,
 jotka kirjoittivat historiaa verellään
 sinä päivänä,
 jona voitollisen vapauttajan
 ensimmäiset iskut
 kumahtivat porttien takaa.

(Sinervo 1944, 13–14.)

Kokoelman toisen osaston avaava runo ”Piiritetyssä kaupungissa” on synkän makaaberinen sukellus vankilan ahdistavaan ympäristöön. Alkuperäisessä kontekstissaan runon nimi voidaan tulkita viittaukseksi Sinervon

⁵ *Peritekstit* ovat paratekstejä, eli ns. aputekstejä, jotka ovat välittömässä yhteydessä kirjaesineeseen. Tyypillisesti esimerkiksi esipuhe ja takakansiteksti ovat tällaisia. (Hosiaisuusluoma 2016, 686.) Tässä tutkielmassa peritekstejä edustavat *Pilvoien* vuoden 2021 painokseen sisältyvät Sinervon kommentit.

vangitsemisajankohdan jälkeen 1941 alkaneeseen Leningradin piiritykseen Neuvostoliitossa, jossa natsi-Saksan armeija piti suurkaupunkia ihmisineen saarroksissa karmaisevissa oloissa yli kolme vuotta. Runoa voidaankin tulkita kokonaisuudessaan allegoriana, jossa poliittiset vangit rinnastuvat Leningradin piiritetyn kaupungin asukkaisiin: molemmissa tapauksissa ihminen on ansassa ulkoapäin tulevan voiman vaikutuksesta odottaen porttien taakse saapuvaa vapauttajaa. Jo runon nimen tulkinnan kautta voidaan osoittaa kontekstien toimivan muuttuvina ja dialogisina prosesseina, kuten Karkama (1998, 79) on määritelmässään esittänyt: nykylukijalle piiritetty kaupunki voi Leningradin sijaan tuoda mieleen vaikkapa ajankohtaisemman Mariupolin piirityksen Ukrainassa, jolloin runo saa taas uusia mahdollisia lukutapoja ja konteksteja.

Runon puhuja on lyyrinen minä, jonka kuvauksen perusteella vankilaolot voidaan tulkita karmeiksi ja mielivaltaisiksi kuin piiritetyssä Leningradissa: väkivalta, pimeys ja kauheat äänet ovat läsnä. Vankitoverin mielenterveyden järkkymisen on aiheuttanut vastapuoli, eli vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä edustava vankilalaitos ja sen edustajat. Vähemmän mairittelevaa on myös vastapuolen toiminta: he tekevät ihmisistä ”mielipuolia”, mikä vie ajatukset mielivaltaisiin kuulusteluihin, joissa ei kaihdeta häikäilemättömiäkään keinoja haettaessa tunnustusta tapahtuneisiin rikoksiin liittyen. Lohduttomassa tilanteessakin ideologinen uhmakkuus on silti läsnä, mitä tehostetaan synesteettisellä kuvalla kuulustellun sisaren huutavista silmistä, jotka eivät piinattunakaan paljasta vastapuolelle sitä, mitä nämä haluavat tietää. Huudahdus-figuuria ”E n t i e d ä m i t ä ä n !” on tehostettu typografisesti kirjoittamalla se harvennettuna, mikä vahvistaa sen sanomaa joko totaalisenä haluttomuutena tehdä yhteistyötä vastapuolen kanssa tai sitten todellisena tietämättömyytenä, jolla luodaan mielikuvaa syyttömistä vangeista. Molemmat tulkinnoista ylläpitävät vastakkainasettelua hyvän ja pahan välillä. Kommunistiseen ideologiaan assosioituvat yhteisrintama ja solidaarisuus luodaan kutsumalla vankitovereita veljiksi ja sisariksi: ”En tunne veljeni ja sisareni nimiä, / en voi kuiskata niitä pimeyteen. // Mutta kivusta kasvaa sanaton rakkaus / ihmisestä ihmiseen.” Vaikka muut vangit ovat puhujalle tuntemattomia ja nimettömiä, kokee hän silti heihin selkeästi kollektiivista yhteenkuuluvuudentunnetta, jota myös yhteinen kipu lujittaa. Yhteenkuuluvuus ei kuitenkaan vaadi sanoja vaan rakkaus kohtalotovereihin perustuu yhteiseen kokemukseen ja aatteeseen.

Runon puhujan nimi on unohtunut, pyyhkiytynyt pois samoin kuin ”veljien ja sisarien” nimet, mikä voidaan tulkita eufemismiksi oman identiteetin katoamisesta vankilaoloissa. Tässä runossa yksilöllistä identiteettiä edustava nimi on kuitenkin kadotettu vastoin omaa tahtoa, ei kommunistisen ideologian velvoittamana, koska

puhuja kaipaa sitä takaisin: "Kerran on vapaa tuuli / kantava sen takaisin, / unohdetun nimeni, / veljeni ja sisareni nimet." Puhujan identiteetin palauttavan "vapaan tuulen" voidaan tulkita symboloivan oikeudenmukaisuutta ja hyvyyttä - asioita, jotka toteutuvat fasismin kahleiden murtuessa ja kommunistisen ideologian tullessa hallitsevaksi. Ahdistavasta tunnelmasta nousta viimeisessä säkeistössä yhä toiveikkaammin kohti tulevaisuutta julistaen: "Kerran muistetaan niitä, / jotka kirjoittivat historiaa verellään / sinä päivänä, / jona voitollisen vapauttajan / ensimmäiset iskut / kumahtivat porttien takaa." Metonyyminen ilmaus verellä kirjoitetusta historiasta voidaan nähdä runon puhujan muistutuksena siitä, että lopulta oman viiteryhmän tekemät, jopa hengen vaatineet, uhraukset kantavat hedelmää ja vapautensa menettäneet sekä yhteiskunnasta poispyyhityt ihmiset saavat kunniansa takaisin.

Kirjoitusajankohdan kontekstissa erityisen tulenarkana ideologisena kannanottona voidaan pitää toivetta "voitollisen vapauttajan" saapumisesta: Tämä voidaan tulkita viittaukseksi neuvostoarmeijaan, jota odotetaan saapuvaksi ja jonka tultua pahuus väistyy hyvyyden tieltä. Edellä mainitun kaltainen virallisen Suomen vihollisen odottaminen pelastajaksi olisi luultavasti paljastuessaan ollut maanpetoksellisuuteen viittaavaa materiaalia, josta kirjoittaja olisi joutunut varmasti ongelmiin, sillä ennakkosensuuri puuttui viranomaisia arvostelevaan ja kansallisen yksimielisyyden kiistävään kirjoitteluun herkästi (Sallamaa 1994, 184).

4.2 "Sankari"

Rakastan elämää.
En tahdo kuolla.
Viime yönä uneksin nuoresta vaimostani,
ja herätessäni itkin.

Mutta kun seisoin tuomarien edessä,
jotka tuomitsivat minut kuolemaan
maan ja valtion petoksesta
ja siltojen räjäyttämisestä,
nostin pääni ja hymyilin.
Sillä sinä olit läsnä,
kansa,
ja katsoit minuun
suljettujen ovien takaa.
Sinussa on elämäni suuri ja ikuinen.

Voimattomia ovat sananne, tuomarit.
Paperit kahisevat käsissäsi,
lahoissa kuin kuolleet lehdet.
Minua kantavat miljoonat elävät kädet
elämänhimoni ylitse,

ylitse kuoleman kauhun
 ja sen sokean,
 huikaisevan hetken,
 jolloin sormeni kaatuessani
 kouristavat maata.

(Sinervo 1944, 15–16.)

Toisen osaston runo "Sankari" poikkeaa useimmista muista kokoelman runoista puhujan ollessa selkeästi erillään Sinervon persoonasta, mutta kokoelmassa toistuva uhmakkuus ja usko omaan aatteeseen ovat siltikin runossa läsnä. Runon voi tulkita rohkaisevana julistuksena tai jopa manifestoivana esikuvana muille poliittisille vangeille, joiden tulee seurata esimerkkiä ja muuttua yksilöistä osaksi kollektiivia. Runon alussa nuoreksi mieheksi oletettava puhuja pelkää oman kuolemansa puolesta: "Rakastan elämää. / En tahdo kuolla." Yksilökeskeinen vuodatus vaihtuu kuitenkin toisen säkeistön alussa uhmakkuuteen. Puhuja saa rohkeutta oikeamielisenä ja yhtenäisenä ryhmänä näyttäytyvästä "kansasta", joka puhujan ajatuksissa seisoo hänen rinnallaan vaikeana hetkenä. Saatuaan kuolemantuomion puhuja ei pelkää vaan hymyilee pystypäin, koska tietää elämänsä olevan kansassa "suuri ja ikuinen". Yksilö ja tämän henkilökohtainen kunnia siirtyy näin osaksi jotakin suurempaa kokonaisuutta.

Kolmannen säkeistön vertaus tuomarien lahoista käsistä asettuu antiteesimäiseksi vastakohtaksi niille miljoonille eläville käsille, jotka kannattelevat runon puhujaa tämän elämänhimon – siis henkilökohtaisen tarpeen – ylitse. Vallitsevia valtarakenteita edustavat tuomarit ovat loppunsa äärellä niin kuin puu kuolee lahotessaan; he edustavat mennyttä ja taantumuksellista maailmaa ja toimivat vääryyden puolella. Kuolemantuomion koittaessa runon puhuja saa voimaa kansasta, jota kuvataan "miljoonien käsien" hyberbolalla: "Minua kantavat miljoonat elävät kädet / elämänhimoni ylitse, / ylitse kuoleman kauhun". Vasemmistolaiselle ideologialle vieras individualismi saa tässäkin kohtaa väistyä, kun kollektiivisena ryhmänä esitetty kansa auttaa tuomittua pääsemään omasta henkilökohtaisesta tarpeestaan – siis hengissä pysymisestä – eroon ja kohtaamaan "huikaisevan" teloitustilanteen pystypäin aatteensa puolesta.

Tällainen esitys ideologiansa puolesta kuolevasta nuoresta miehestä tuo paradoksaalisesti mieleen lähes runebergiläisen sankarimyytin, jossa uhmakkuus ja uhrimieli jalon tavoitteen puolesta ajavat yksilön edun edelle. Valkoisen Suomen kanonisoimaan runebergiläisyyteen verrattuna runon kuoleman glorifiointi lähtee kuitenkin hieman eri lähtökohdista: kuolema ei ole kansallisen sankaritarinan tavoiteltava huippu ja maskuliinisuuden osoitus vaan olosuhteiden pakosta tapahtuva proletariaatistelijan uhraus aatteensa puolesta. Runon puhuja osoittaa myös

tunteitaan, mikä erottaa hänet valkoista hegemoniaa edustavista maskuliinisista sankareista: ”Viime yönä uneksin nuoresta vaimostani, / ja herätessäni itkin.” Lajinäkökulmaan syvällisemmin uppoutumatta voidaan todeta ”Sankari”-runon edustavan analysoimistani runoista kenties tyylipuhtaimmin kommunistisessa ideologiassa suosittua sosialistisen realismin tyyliä, johon yleensä liitetään romantisoitu kuva kollektiivisuuden voimasta ja puolueuskollisesta positiivisesta sankarista (Hosiaislouma 2016, 860–861). Runon puhujana toimiva sankari asemoituu siis kuin esikuvaksi kaikille saman ideologian jakaville ihmisille, jotka osallistuvat taisteluun omalla henkilökohtaisella panoksellaan.

4.3 ”Natalia”

Maa vieras on ja kylmä kevät sen.
Natalia,
sua paleltaa.
Niin kaukana on ikäväsi maa.
Jo tuoksu yössä aistit huumaten
akaasia.

Taas kerro mulle maasta nuoruutes,
Natalia.
Sua kuuntelen,
ja tunnen veres virran lämpöisen,
kun hehkuun jähmettyneen sydämes
saa Ukraina.

Vaan silmäs sinen viha tummentaa,
Natalia,
kun muistat taas:
on vieras hävittänyt armaan maas.
Vain koirat raunioita samoaa.
Oi Ukraina!

Maa vieras on ja vieras kansa sen.
Natalia,
sua tunne en.
Jaan osas vain ja sellin kivisen,
ja unes: kerran tuoksu sullekin
akaasia.

Niin vitkaan siirtyy varjo ristikon.
Natalia,
oi kuuletko:
soi yössä rakentajain laulut jo.
He palaavat, ja silloin vapaa on
taas Ukraina.

(Sinervo 1944, 39–40.)

Paitsi kokoelman myös Sinervon koko tuotannon kenties tunnetuin runo on neljännen osaston "Natalia". Sen inspiraatioksi ja esikuvaksi on uumoiltu Sinervon sellitoveri Natalia Koskista, mutta runosta poiketen sellitoveri ei todellisuudessa ollut ukrainalainen vaan vakoojana vankilaan tuomittu venäläinen. Elämään tämä kaihoisa runo jäi ennen kaikkea Kaj Chydeniuksen sävellyksenä. (Tornioja-Latola 2017, 234 & 273.) Kuten aiempänä esimerkkinä kontekstuaalisuuden käsittelyn yhteydessä nostin jo esiin, tuo runo luultavasti nykylukijalle mieleen erilaiset assosiaatiot Ukrainan hävittäneistä vieraista ja savuavista raunioista kuin mitä runo historiallisessa kontekstissaan kantaa, mutta tässä yhteydessä pääpaino on todetusti juuri tuossa alkuperäisessä yhteydessään.

Runossa Sinervon persoonaan rinnastuva puhuja kärsii tuomiotaan ukrainalaisen Natalian kanssa, mutta ei tunne tätä läheisemmin. Tästä huolimatta runossa on aistittavissa voimakas yhteenkuuluvuus ja solidaarisuus kahden yksilön välillä, joiden maat ovat virallisesti sotatilassa keskenään, mutta joita yhdistää sama ideologia. Tämä kommunismin voittoon ja fasismin kukistumiseen uskova aatemaailma tuodaan hyvin selvästi julki kolmannessa säkeistössä, kun puhuja toteaa: "Natalia, / kun muistat taas: / on vieras hävittänyt armaan maas. / Vain koirat raunioita samoaa. / Oi Ukraina!" Luonnehdinta Ukrainan hävittäneistä vieraista voidaan tulkita metonymiaksi, jolla viitataan natsi-Saksan armeijaan, jonka julman miehityshallinnon alla suuri osa Ukrainasta oli 1941–1944. Usko omaan ideologiaan on ilmeisen vahva, sillä runon puhujan voidaan olettaa näkevän ainoastaan saksalaiset Ukrainan hävittäjinä – sen sijaan Neuvostoliitto ja puna-armeija kuvataan "rakentajat"-metaforalla pikemminkin uuden luojina ja pelastajina. Erityisesti tässä kohtaa voimme nähdä merkkejä Williamsin (1988, 70) ideologian määritelmästä vääränä tietoisuutena, sillä todellisuudessa Ukraina oli joutunut osaksi Neuvostoliittoa jo 1920-luvulla, siis venäläisten miehittämäksi. Vapauttajaksi runossa kuvattu Neuvostoliitto oli myös 1930-luvulla aiheuttanut maassa yli 3,5 miljoonan ukrainalaisen hengen vaatineen etnisesti suunnatun ja useiden maiden kansanmurhaksi luokitteleman holodomorin (Noack, Janssen & Comerford 2012, 21). Puhujan toive Neuvostoliiton vapauttamasta Ukrainasta tuntuukin tämän päivän lukijalle jopa surullisen illusoriselta, mutta kertoo myös runon puhujan hyväuskoisuudesta tai ideologisesta doktrinäärisyydestä kommunismin ihannemaana pidettyä Neuvostoliittoa kohtaan. Toisaalta on muistettava, että tuona aikana Neuvostoliiton kommunistisen diktatuurin aiheuttamat kärsimykset eivät olleet vielä välttämättä yleisesti tiedossa, tai ainakin niiltä voitiin – ideologian ohjaamina – myös sulkea silmänsä.

4.4 "Elokuu"

Olit lukeut viisaita kirjoja,
vanha sukupolvi,
tiesit kaiken muuttuvan
ja odotit.

Kirjasi tomuttuivat,
odotus kangisti kätesi
etkä enää tiennyt,
mitä odotit.

Lähellä, tuulien ja auringon maassa
kasvoi uusi maailma.

Yhtäkkiä lyötiin eteesi elämän kirja,
verellä kirjoitettu.
Kummalliset ja polttavat ovat sen rivit,
julma sen ajatus.

Miksi peität valittaen kasvosi?
Katso: siteettömin silmin
kohtasi nuori veljesi kiväärinsuut.
Kuuntele: sodan keskeltä
elonkorjuuväen laulu.

Eivät he saavu kukkia hiuksissaan
- veressä kahlaten he tulevat,
silmissään viha
ja suru niiden vuoksi,
jotka kaatuivat ennen aamua.

Mutta heidän laulussaan on rakkaus
ja käsissään repaleinen
sodan tahrима lippu,
jonka he ojentavat
- voittajat -
tulevaisuuden käsiin.

Sinervo (113-114.)

Runossa "Elokuu" runon puhuja käy välienselvittelyä menneen ja tulevan välillä. Kypsyneen viljan niittoa ja sadonkorjuutta symboloiva runon nimen voi nähdä viittaavan uuden ajan alkuun. Menneet sukupolvet ovat tyytyneet lukemaan "viisaita kirjoja" ja odottamaan muutoksen tapahtumista. Viisaat kirjat voivat viitata tässä esimerkiksi vanhojen sukupolvien kristinuskoon ja *Raamattuun* tukeutumiseen tai mahdollisesti kommunistisen ideologian kanonisoituihin teoksiin, kuten Marxiin ja Engelsiin. Puhuja on kenties turhautunut vallankumouksen odotteluun omassa maassaan ja odottaa paremman maailman syntyä kyllästyneenä siihen, että toiminta

on olematonta, kädet kangistuneet ja jopa odotettava tavoite unohtunut. Muutos kuitenkin tapahtuu ”lähellä, tuulien ja auringon maassa”, mikä on tulkittavissa viittaukseksi laajojen arojen ja viljatasankojen Neuvostoliittoon, jossa ”kasvoi uusi maailma” – siis työläisten paratiisi.

Lopulta menneet sukupolvet saavat kokea herätyksen: ”Yhtäkkiä lyötiin eteesi elämän kirja, / verellä kirjoitettu.” Metaforaa verellä kirjoitetusta elämän kirjasta voidaan lukea intertekstuaalisena viittauksena *Raamattuun*, jossa ”elämän kirja” mainitaan useasti esimerkiksi Johanneksen ilmestyksenä tunnetussa *Ilmestyskirjassa*:

Näin myös kuolleet, suuret ja pienet, seisomassa valtaistuimen edessä. Kirjat avattiin, avattiin myös elämän kirja, ja kuolleet tuomittiin sen perusteella, mitä kirjoihin oli merkitty, kukin tekojensa mukaan.

(Ilm. 20:12.)

Raamatussa ”elämän kirja” on siis Jumalan vanhurskaiden ihmisten nimistä kokoama luettelo, jonka mukaan ihmiset saavat viimeisen tuomionsa tekojensa mukaan. Ilmestyskirjassa sanoma niille, jotka eivät tuohon kirjaan pääse, on lohduton: ”Jokainen, jonka nimeä ei löytynyt elämän kirjasta, heitettiin tuohon tuliseen järveen.” (Ilm. 20:15). Vaikka intertekstuaalisuus ei ole tämän tutkielman keskiössä, on yhteys huomionarvoinen sikäli, että kommunistista tai vasemmistolaisesta ideologiaa ei ylipäättäen voida pitää erityisen uskonnollisena – päinvastoin. Tällöin uskonnollisten tekstien käyttö voidaan tulkita eräänlaisena haltuunottona, jossa vastapuolen aatteet valjastetaan omien tarkoituksien edistämiseen. *Ilmestyskirja* on itsessään apokalyptinen tekstikokoelma, jonka kohtalokkuus ja lopunajan enteet sopivat myös *Pilvien* vallankumoukselliseen tematiikkaan. Joka tapauksessa tämä viittaus viimeiseen tuomioon ja ihmisen tekojen tarkasteluun toimii herätteenä menneille sukupolville, mutta nämä eivät kestä raajan realistisen totuuden poltetta vaan peittävät kasvonsa. Tällöin puhuja kehottaa: ”Katso: siteettömin silmin / kohtasi nuori veljesi kiväärinsuut.” Kuolemaa silmästä silmään urheasti katsova myyttinen nuori sankarimies toimii jälleen tässäkin runossa esikuvana, jota myös vanhat sukupolvet saavat seurata.

Tulevaisuus on runossa uskottu ”elonkorjuuväen” käsiin, jotka saapuvat kuin toteuttamaan elämän kirjan viimeisen tuomion: ” – veressä kahlaten he tulevat, / silmissään viha / ja suru niiden vuoksi, / jotka kaatuivat ennen aamua.” Elonkorjuuväen metaforalla voidaan tulkita viitattavan neuvostoarmeijaan, joka saapuu vapauttamaan muun maailman fasismista ikeestä toimien kuin viljan niittäjät: jyvät erotaan akanoista, kun taas kypsä ja hyvä sato kerätään talteen. Aamun voidaan nähdä symboloivan tässä yhteydessä uuden aikakauden alkua, joka koittaa hyvyyden voittaessa pahuuden. Vasemmistolaiseen ideologiaan liitettävät rauhanaate ja pasifismi saavat väistyä, kun viha ja suru kaatuneiden tovereiden vuoksi synkentää

heidän silmänsä. Puhuja toteaa elonkorjuuväen laulussa olevan kuitenkin rakkautta: kaikesta koetusta sodan pahuudesta huolimatta he edustavat oikeudenmukaisuutta ja hyvyyttä.

4.5 "Maailman aamu"

Sulkekaa ovenne,
lyökää kiinni ikkunanluukut,
rukoilkaa yötä viipymään,
jotta se salaisi tekojenne häpeän.

Jo leimuaa taivas idässä.

Me tulemme, onnelliset,
yli tuoreitten hautojen,
ja nuorena kaatuneet
hymyilevät arkuissaan.
Me tulemme, väkevät,
yli savuavien kylien
– ruoho nousee raunioille
ja kottarainen puhkeaa lauluun
hiiltyneen pesäpönttönsä reunalla.

Matalissa majoissa teiden varsilla
herätämme imulapset nauramaan,
ja kuoleva vanhus
nostaa kätensä,
sillä hänen silmänsä ovat nähneet lunastuksen.

Pyyhkikää kätenne verestä, pyövelit
– kohta ei enää ole aikaa.
Kätkekää rahanne, riistäjät
– kohta ei enää ole aikaa.
Pariutukaa, hedelmättömät
kohta ei enää ole aikaa.

Hetket kiitävät nopeasti.

Me tulemme, oikeudenmukaiset.
Murtunein siivin
pakenee yö edellämme,
ja tuuli kuljettaa naurumme
maasta maahan.

(Sinervo 1944, 115–116.)

Kokoelman päättävä ”Maailman aamu” -runo uhkuu itsevarmuutta ja uskoa tulevaisuuteen. Sinervo (2021, 218) on myöhemmin haastattelussa kertonut runon syntyneen 1943, jolloin uutiset saksalaisten tappiosta Stalingradissa olivat kantautuneet myös vankilan muurien sisäpuolelle. Tuona ajankohtana myös poliittisten painopisteiden mannerlaatat alkoivat hiljalleen siirtyä uusille urille, kun virallinen Suomi ryhtyi tekemään ainakin henkistä pesäeroa asevelisuhteestaan natsi-Saksaan (Hentilä 2009, 203). Tämä muutos kuvastuu runossa hyvin: kokoelman alun synkkyydestä on siirrytty kohti valoisampaa tulevaa, minkä lisäksi uhmakkuus vastapuolta kohtaan nousee huippuunsa. Nopeasti etenevä runo toimii näin kliimaksina koko kokoelmalle.

Runon ensimmäisessä säkeistössä runon puhujan kehotukset enteilevät tulevaa poliittista mullistusta: entiset vallanpitäjät joutuvat salailemaan häpeällisiä tekojaan rukoillen yön pimeyden symboloimaa sodan ja fasismin aikakautta viipymään. Idässä leimuava taivas voidaan nähdä viittauksena Neuvostoliitossa tapahtuvaan sodan käännekohtaan, joka enteilee hyvyyden lopullista voittoa vastapuolesta. Kuin osoituksena kommunistisen Neuvostoliiton hyvyydestä luontokin herää uudelleen eloon sodan tuhojen jälkeen: ”- ruoho nousee raunioille / ja kottarainen puhkeaa lauluun / hiiltyneen pesäpönttönsä reunalla.” Raunioille nouseva ruoho ja tuhotun pesänsä luona laulava lintu luovat asetelman, jossa kommunistisen ideologian nousu voidaan ajatella kuin luonnon oman järjestyksen mukaisena tahtona, joka kevään lailla synnyttää uuden elämän. Viidennessä säkeistössä suorastaan uhkaava toisteisuus luo nopeasti etenevän vallankumouksellisen sävyn, joka päättyy asennonvaihtomaiseen toteamukseen nopeasti kiitävistä hetkistä. Luokkaristiriitoja alleviivataan kutsumalla puhuteltavaa vastapuolta ”pyöveleiksi” ja riistäjiksi” samalla varoittaen heitä hyödyntäen toistoa: ”kohta ei enää ole aikaa”; yhteiskunnallinen mullistus lähenee, eikä paluuta vanhaan järjestykseen ole. Paradoksaalisesti myös ”hedelmättömiä” kehotetaan pariutumaan loppunsa edellä.

Sodan käännekohtana pidetyn Stalingradin taistelun jälkeinen voitonvarmuus on käsinkosketeltavaa ja valoisa tulevaisuus näköpiirissä, kun runon puhuja toteaa: ”murtunein siivin / pakenee yö edellämme, / ja tuuli kuljettaa naurumme / maasta maahan.” Kokoelman päättyessä näihin säkeisiin mieleen piirtyy kuva rikkilyödyistä fasistijoukoista, jotka rinnastuvat symbolisesti yön synkkyyteen, jonka väistyessä uudet ”oikeudenmukaiset” voimat vyöryvät luonnonvoimien tavoin läpi maailman. Tässä yhteydessä nämä uudet voimat voidaan ajatella sosialismin aatteen leviämisenä tai neuvostoarmeijana, jonka oikeudenmukaisuuden tieltä natsi-Saksaan rinnastuva pahuus väistyy.

5 PÄÄTÄNTÖ - RUNOUS IDEOLOGIAN ILMENTÄJÄNÄ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut Elvi Sinervon *Pilvet*-runokokoelman poliittista ideologisuutta ja sen runoissa ilmenevää historiallisen ja yhteiskunnallisen kontekstin kommentointia tukeutuen Williamsin (1988, 70) ja Hallin (1992, 268) luonnehdintoihin ideologiasta tietyn viiteryhmän uskomusjärjestelmänä. Hypoteesini mukaisesti *Pilvet*-runokokoelmassa esiintyvä poliittinen ideologisuus on tulkittavissa kommunistisen ja vasemmistolaisen aatejärjestelmän edistämisenä. Analysoimissani runoissa ideologisuus ilmenee konkreettisesti ennen kaikkea Neuvostoliiton ja sen yhteiskuntajärjestelmän varauksettomana ihannoitina: Neuvostoliittoa tai puna-armeijaa kuvataan esimerkiksi metaforilla ”rakentajat” ja ”elonkorjuuväki”, kun taas oman ideologian ulkopuolisia voimia luonnehditaan esimerkiksi ”riistäjiksi”, ”pyöveleiksi” ja ”vieraaksi kansaksi”. Runoissa toistuvaa on olettaen työläisten kansalliset rajat ylittävistä solidaarisuudesta sekä asemoitumisena Suomen vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä ja poliittista hegemoniaa vastaan. Runojen kantaaottavuus toisen maailmansodan aikaisiin tapahtumiin heijastaa niin ikään sen ilmentämää ideologiaa: neuvostoarmeijan voitto on niissä odotettu ja toivottava asia, eikä esimerkiksi Suomen häviö Saksan rinnalla ole runoissa tappio vaan osoitus uuden valoisamman tulevaisuuden koittamisesta.

Analysoimissani runoissa toistuvaa ja hallitsevaa on antiteettisen asetelman luominen, jolla pyritään korostamaan kommunistisen ideologian hyvyttä vastapuoleksi asettuvan virallisen Suomen ja natsi-Saksan pahuuden välillä. Hieman paradoksaalisesti runoissa esiintyy myös myyttisen sankarikuoleman glorifiointia ja vihaakin tihkuvaa retoriikkaa vastapuolta kohtaan, vaikka toisaalta niissä korostetaan omaa ideologiaa tienä rauhaan. Runojen ideologisen uskomusjärjestelmän voi nähdä esittävän oman totuutensa sitä ympäröivästä maailmasta – niin sodasta, vankilasta kuin oikeasta ja väärästä. Runokielen avulla ilmenetään asemoitumista osaksi suurempaa ja kollektiivista aatetta, jonka myötä sosialismille vieras individualismi sysätään syrjään. Ihmisten yksilöllisyys runoissa katoaa tai ainakin menettää merkitystään, kun yhteinen etu nostetaan ensisijaiseksi tavoitteeksi. Veljeyden ja sisaruuden luominen runokokoelmassa perustuu olettamukselle, että kansallisuudesta ja taustasta huolimatta ovat saman aatteen jakavat ihmiset yhtä.

Kuten olen tässä tutkielmassa tuonut ilmi, runoutta voidaan tarkastella perinteisen lyriikan analyysin ohella myös kontekstuaalisesti ja nähdä se ideologis-poliittisena välineenä. Tämän ei kuitenkaan tarvitse välttämättä tarkoittaa sitä, että unohdamme

tyystin teosten taiteellisen puolen tai poliittiseksi ja ideologiseksi tulkittu sisältö menettäisi taiteellisen arvonsa muuttuen propagandaksi. On myös huomioitava, että runouden lukeminen sen ideologis-poliittisista lähtökohdista käsin on vain yksi tapa sen tulkintaan – pahimmillaan se sulkee lukijan silmät kaikelta muulta oleelliselta jättäen jäljelle vain agitoivan tekstin, mutta toisaalta huomioimalla ideologiset merkitykset, pääsemme kenties kiinni siitä, mitä lyriikalla todellisuudessa halutaan sanoa. Pääsääntöisesti kirjallisuustieteen itsensä kannalta tähdellisempää on tietysti tutkia kirjallisuutta yhteiskunnan kautta eikä päinvastoin (Niemi 1991, 171–172), mutta kontekstuaalinen luenta historiallinen ja kulttuurinen tausta huomioiden voi tarjota avaimet ymmärtää tulkittavan teoksen ohella myös aikaa, jossa se on syntynyt.

Tutkielmani alussa puhuin tutkimuksellisesta aukosta Elvi Sinervon lyriikan osalta, eikä tämän laajuisella tutkielmalla ole tuota aukkoa vielä kyetty poistamaan. *Pilvien* lisäksi myös Sinervon muu runo-, draama- ja proosatuotanto tarjoaa lukuisia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Vaikka tässä tutkielmassa käsitellyt runot ovat lähtöisin avoimen poliittisen kirjailijan kynästä, olisi kirjallisuuden luomien ideologisten merkityksien tutkiminen mielenkiintoista myös omaa poliittisuuttaan enemmän peittelevien teosten kohdalla.

6 LÄHTEET

- Eagleton, Terry 1997. *Kirjallisuusteoria. Johdatus. (Literary Theory. An Introduction 1983)* Suom. Raija Koli & Mikko Lehtonen. Tampere: Vastapaino.
- Eagleton, Terry 2007. *Ideology. An Introduction.* London, New York: Verso.
- Hall, Stuart 1992. *Kulttuurin ja politiikan murroksia.* Suom. & toim. Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg. Tampere: Vastapaino.
- Hentilä, Seppo 2009. Itsenäistymisestä jakosodan päättymiseen 1917–1944. Teoksessa Osmo Jussila, Seppo Hentilä & Jukka Nevakivi *Suomen poliittinen historia 1809–2009.* Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 101–212.
- Hosiaisuus, Yrjö 2016. *Kirjallisuusoppi. Aapisesta äänirunoon.* Avain, Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Kalemaa, Kalevi 1989. *Elvi Sinervo – Vuorelous.* Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 513. Helsinki: SKS.
- Karkama, Pertti 1998. Kontekstualismin haasteet. Teoksessa Päivi Molari (toim.) *Konteksti – tutkimuksen avainsana? Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 51.* Helsinki: SKS, 78–83.
- Kovala, Urpo 1998. Skylla ja Kharybdis? Teoksessa Päivi Molari (toim.) *Konteksti – tutkimuksen avainsana? Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 51.* Helsinki: SKS, 89–95.
- Kovala, Urpo 2000. Konteksti – ongelma vai ratkaisu? Teoksessa Maaria Linko, Tuija Saresma & Erkki Vainikkala (toim.) *Otteita kulttuurista. Kirjoituksia nykyajasta, tutkimuksesta ja elämäkerrallisuudesta. Katarina Eskolan juhla- ja muistokirja.* Nykykulttuurin tutkimuskeskön julkaisuja 65. Jyväskylän yliopisto, 80–91.
- Kunnas, Tarmo 1983. Yhteiskunnallisesti suuntautunut kirjallisuudentutkimus. Teoksessa Maria-Liisa Nevala (toim.) *Kirjallisuudentutkimuksen menetelmiä. Tietolipas 94,* Helsinki: SKS, 170–196.
- Lehikoinen, Tiina 2010. Runo puheena ja runon puhujat. Teoksessa Siru Kainulainen, Kaisu Kesonen & Karoliina Lummaa (toim.) *Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin.* Tampere: Vastapaino, 213–238.
- Lehtonen, Mikko 1998. *Tutkainta vastaan. Kulttuurin- ja kirjallisuudentutkimuksen dialogeja.* Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 698. Helsinki: SKS.
- Medvedev, Pavel 2007. *Formaali metodi kirjallisuustieteessä. Kriittinen johdatus sosiologiseen poetiikkaan. (Formal’nyj metod v literaturovedenii. Kriticeskoe vvedenie v sociologiceskuju poetiku 1928)* Suom. Minttu Haapaniemi, Suvi Kakkonen, Kaisa Leinonen, Mika Lähteenmäki & Sari Mäkikangas. Aleksanteri-instituutti. Tampere: Vastapaino.
- Moisio, Aino 1993. *Ideologia ja maailmankuva Elvi Sineroon romaanissa Palavankylän seppä.* Pro-gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/39483> Haettu 7.5.2022.
- Naaranlahti, Aulikki 1983. *Sosialistisen realismin piirteitä Elvi Sineroon kaunokirjallisessa tuotannossa.* Pro-gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/39759> Haettu 7.5.2022.
- Niemi, Juhani 1991. *Kirjallisuus institutiona. Johdatus sosiologiseen kirjallisuudentutkimukseen.* Tietolipas 122, Helsinki: SKS.
- Noack, Christian; Janssen, Lindsay & Comerford, Vincent. 2012. *Holodomor and Gorta Mór: Histories, Memories and Representations of Famine in Ukraine and Ireland.* London: Anthem Press. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=1115501> Haettu 7.5.2022.
- Palmgren, Raoul 1984. *Kapinalliset kynät – Itsenäisyysajan työväenliikkeen kaunokirjallisuus III. Rauhan ja edistyksen optimismista kylmään sotaan.* Porvoo, Helsinki & Juva: WSOY.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 2005. *Politiikan perusteet.* Helsinki: WSOY.
- Raamattu 1992. Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Suomen Piipiliseura.
- Rinne, Matti 2006. *Kiila 1936–2006. Taidetta ja taistelua.* Helsinki: Tammi.

- Sallamaa, Kari 1994. *Kansanrintaman valo. Kirjailijaryhmä Kiilan maailmankatsomus ja esteettinen ohjelma vuosina 1933–1943*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 609. Helsinki: SKS.
- Sinervo, Elvi 2021. *Runot 1931–56. Kirjailijan vastuusta*. Helsinki: Ntamo.
- Tornioja-Latola, Jaana 2011. Omapäisesti valtaa vastaan. Elvi Sinervon arkipäivän politiikkaa vankilassa 1941–1944. Teoksessa Ilana Aalto, Laura Boxberg, Ulla Ijäs & Heli Paalumäki (toim.) *Vallan teoriat historiantutkimuksessa*. Historia mirabilis 7. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry, 61–86.
- Tornioja-Latola, Jaana 2017. *Yhä katselen pilviä. Elvi Sinervon elämä*. Helsinki: Into kustannus.
- TTP = *Tieteen termipankki*. Kirjallisuudentutkimus: konteksti.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:konteksti> Haettu 7.5.2022.
- Turunen, Risto 2011. Ideologia, diskurssi ja representaatio. Teoksessa Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen & Risto Turunen (toim.) *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia, Tiede 1346. Helsinki: SKS, 298–336.
- Weber, Max 2009. *Tiede ja politiikka – kutsumus ja ammatti. (Politik als Beruf & Wissenschaft als Beruf 1919)* Suom. Tapani Hietaniemi & Risto Hannula. Tampere: Vastapaino.
- Williams, Raymond 1988. *Marxismi, kulttuuri ja kirjallisuus. (Marxism and Literature 1977)* Suom. Mikko Lehtonen. Tampere: Vastapaino.
- Ylitalo, Riikka 2015. *Kanoninen kumous. Pentti Saarikosken 1960-luvun lyriikan poliittinen runousoppi*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47530/978-951-39-6333-0_v%c3%a4it%c3%b6s21112015.pdf?sequence=1&isAllowed=y Haettu 7.5.2022.

AINEISTO

Sinervo, Elvi 1944. *Pilvet. Runoja*. Helsinki: Tammi.